

Йоана Сиракова, Виолета Герджикова

**ПРОБЛЕМИ НА УНИВЕРСИТЕТСКОТО КЛАСИЧЕСКО
ОБРАЗОВАНИЕ В ИЗТОЧНА ЕВРОПА.
НАБЛЮДЕНИЯ ОТ МЕЖДУНАРОДЕН СЕМИНАР. СОФИЯ 2005**

Класическата филология и образователните реформи

Представените в настоящето изложение наблюдения се основават на международен семинар, проведен през м. септември тази година като основно събитие на проекта „Контекстуализиране на класическите изследвания. Обновяване на образователните практики и идеи“. Проектът се реализира в рамките на програмата за подкрепа на висшето образование (HESP) на институт Отворено общество и Будапеща и по конкретно на инициативата Регионален семинар за високо качество на преподаването. Организатор и домакин е екип от катедрата по класическа филология към ФКНФ на Софийски университет. В семинара взеха участие лектори от България, Македония, Великобритания, Германия, Гърция и Холандия и 26 участници, млади университетски преподаватели, от източноевропейския регион. Проектът е тригодишен и е насочен към обновяването на университетското класическо образование, както по отношение на международната интеграция, така и на модернизирването на курикулума като цяло и усъвършенстването на преподаването.

Дисциплината „класическа филология“ не би могла да остане незасегната от глобализационните тенденции в модерния свят и съпътстващите ги промени във висшето образование. Необходимостта от обновяване на изследователската и образователна практика поставя проблема за връзката с други хуманитарни дисциплини в съвременния социален и политически контекст. В този смисъл преподаването по класически древности може успешно да въвежда в модерни дебати като тези за мултикултурализма, гражданското общество, демокрацията, човешките права и мобилността, културната идентичност.

Класическото образование и проблеми и възможни решения

Пред академичната общност възникват редица конкретни въпроси, чиито отговори търсим и предстои да търсим в последните години на промяна. Авторефлексивното осмисляне на дисциплината в хода на институ-

ционалните реформи предопределя стремежа към откриване на отговори на тези въпроси не само в региона на посткомунистическите страни, но и в общоевропейски план. На първо място пред нас стои проблема за относителната статичност и консервативност на учебните програми. Курсовете и тяхното съдържание често остават непроменени с години и десетилетия. Този проблем отчасти намира решение със самото въвеждане на двустепенно обучение и кредитна система. Реорганизацията налага както количествена, така и качествена промяна на учебните планове: разграничение на дисциплините и подходите в бакалавърската и магистърската степен, редуциране на броя учебни часове, водещо до промяна в съдържанието на предметите, и въвеждане на нови избираеми курсове. Тези промени са все още в начален стадий и предполагат по-активно прилагане на иновативни образователни и изследователски методи и подходи.

Друг сериозен проблем е въпросът за интердисциплинарността в преподаването и контактите със специалисти в сродни области. До скоро в нашите академични среди беше прието и естествено да се занимаваме със своя предмет заради самия него, т.е. в известен смисъл заради самите себе си, без да търсим контекстуализирането му в широкото поле на хуманитаристиката. Тази относителна изолираност противоречи на процеса на отваряне към други гледни точки и модели. Отварянето следва да бъде разбирано в различни посоки като синоним на целенасоченост, в смисъл на промени на стратегиите, на интердисциплинарност и дори мултидисциплинарност, на нетрадиционност, на привикване към социалната среда, на достъпност. Преосмислянето на курикулумите предполага и засилване и укрепване на професионалните контакти, мобилност на студентите в рамките на учебните програми, предлагани от различни университетски звена, както и нови методи на преподаване чрез въвличане на екип от специалисти с различна академична подготовка. Все още нямаме опит и традиции в конципирането на интердисциплинарно ориентирани курсове, изискващи сътрудничество с преподаватели от други клонове на хуманитаристиката.

Обсъждането на бъдещето на която и да е хуманитарна дисциплина неизменно включва въпроса за съвременните информационни технологии и приложението на модерни дигитални средства в образователния процес. Връзката на преподаването по класическа античност с компютърните технологии придобива още по-значими измерения в перспективата на интердисциплинарност и развиване на нови методики на изследване и обучение. В

географските рамки на нашия регион тази тема е актуална и с един допълнителен практически аспект: възможността за достъп до учебни ресурси, каквито в повечето случаи липсват във вид на традиционни печатни издания.

Относителната изолираност на преподаватели и изследователи от техните колеги в другите страни, в рамките на самия регион, а дори и в собствената им страна представлява друг проблем на дисциплината, отчасти геополитически и икономически предопределен. И докато научно сътрудничество все пак може да бъде реализирано чрез съвместни изследователски проекти, конференции и други контакти, то възможностите за обмен на преподавателски опит и дискутиране на образователните практики са силно ограничени. Формирането на международен екип и интензивното обсъждане на тази проблематика е основна цел на състоялата първа контактна сесия през септември 2005 година.

Очертаните по-горе проблеми бяха припознати като общи и действително актуални за преподавателите по класическа античност в страните в преход и за техните университетски звена. Във всички тези страни (с изключение на Русия) Болонският процес играе голяма роля в реформирането на висшето образование. Според много от участниците в семинара обаче реформите са все още твърде повърхностни и засягат преди всичко формалното разделяне на обучението в две степени, а не толкова същността и съдържанието на самия курикулум. С други думи налице е повече външен институционален натиск за реорганизация, а не толкова инициатива от страна на самите преподавателски екипи. Нещо повече: един от участниците в семинара призна, че всички членове на неговата катедра съзнават необходимостта от промяна, но липсват желание за сътрудничество и съвместни усилия за действия в тази посока.

Преодоляването на поставените проблеми започва с изместването на центъра от задължителните към избираемите дисциплини, благодарение на което може да бъде постигната качествена промяна и в образователната материя. Специфичният баланс между задължителни и избираеми предмети все още не е постигнат в повечето университети от наблюдавания регион. Този аспект на реструктурирането е от особена значимост за откриването на ефективни решения и стратегии в образованието. Избираемите курсове не само внасят повече гъвкавост и разнообразие в програмите. Те представляват една реална възможност за превъзможването на напрежението между две гледни точки към висшето образование, чиито сблъсък нерядко се долавяше в хода на дискусиите. Според едната от тях основен принцип на висшето образование е академичната свобода в

подбора на теми и методи, съобразно изследователските интереси на преподавателите. Според другата гледна точка съвременните тенденции в образователния пазар и големият брой студенти с различно стартово ниво налагат по-избистрена структура на курикулума, улесняваща ориентацията на обучаващите се в научната област.

Два примера от Западна и Източна Европа

Пример за това представляват обобщените от д-р Шрьодер, гост лектор от Мюнхенския университет, актуални тенденции в една страна със силни традиции в областта на класическите изследвания и образование като Германия. Специфичен проблем за преподаването на класическа филология там представлява фактът, че в резултат на широко разпространеното обучение по класически езици непосредствена цел на студентите е реализацията им като преподаватели в средния курс. Това води до необходимост от концентриране на кръга от текстове до основните автори, застъпени в гимназиалното обучение, което поражда и самоограничение за преподавателите в предлаганата материя и същевременно прекъсва връзките между научноизследователската и образователна сфера. Академичната независимост позволява на някои университети да се придържат към традиционния подход на висок научен стандарт и толерантност към свободата на преподавателя в избора му на теми и подходи, докато други започват да прилагат по-отворена към пазара на труда стратегия. В съпътстващите дебати тази стратегия е определяна от едни като снижаване на образователното ниво до това на средното училище, а от други ѝ като по-ясно очертано и съответстващо на прагматичните реалности структуриране на курикулума.

Опитът на македонските колеги показва своеобразна споеност на модернизацията в класическото образование в посткомунистическите страни и прагматичната целенасоченост в системата на обучение. Тя е съобразена от една страна с актуалните тенденции, произтичащи от Болонския процес, а, от друга страна, с ограничения пазар за специалисти в областта на класическата филология. Ясната концепция в разпределението на учебното съдържание и интердисциплинарността са водещи принципи. Езиковите курсове са разделени на нива, а големите литературно-исторически дисциплини са реструктурирани както в количествено измерение, така и като съдържание: хронологичният подход е отстъпил място на жанровия, което е позволило материалът да се разпредели в едносеместриални курсове, носещи съответния брой кредити. Програмата предлага широк спектър от избираеми дисциплини, групирани тематично. Някои от тях

прехвърлят тематиката на изследванията на античността по посока на философия на културата, семиотика на изкуството, музеология, източни цивилизации и др. Тази модерна и атрактивна програма, макар и все още не-реализирана в настоящия момент в пълна степен, видимо си поставя за цел наред с подготовката на квалифицирани филолози и на специалисти с по-широк хуманитарен профил.

Заключение в духа на очакванията

Настоящият преглед се основава на начален стадий на проекта и очертава в най-общ план проблемите, пред които ни изправя реструктурирането на висшето образование през XXI век. Тези проблеми са свързани както с организацията на университетската институция, така и със самата същност на учебния процес и социалната роля на преподавателя. Следователно не можем да пренебрегнем и генералното питане за това, има ли въобще нужда от промяна и в каква посока. В някои от дискусиите на семинара прозираше скептицизъм относно необходимостта от реформиране на една достатъчно добре функционираща система.

Скептицизъм се долавяше и към някои от предложените нови методи на обучение, заради техния осъвременителски формат, търсец по-непосредствен контакт на обучаемите с тематиката на античните текстове¹. Европейската тенденция към реформи ни заставя да мислим противоречието между принципния консерватизъм на университетската система, стремежът към съхранение на академичните традиции и реалностите на съвременната образователна среда: комуникативната атмосфера сред новите генерации студенти, техният опит от средното образование и света извън училището, и техните очаквания за бъдеща реализация. Преодоляването на това противоречие предполага по-висока степен на адаптивност, както в организационен и институционален план, така и в самата психологическа и професионална нагласа на преподавателите. Подобен поглед би могъл да ни помогне да оспорим и превъзмогнем констатацията, изказана от македонския лектор д-р В. Димовска, че „единственото мъртво нещо в т.н. „мъртви езици“ е начинът на тяхното преподаване“.

БЕЛЕЖКИ

¹ Като илюстрация на подобни техники можем да посочим представянето на *tableau vivant* по сюжета на „Антигона“, предложено от холандския лектор проф. Ван Хооф.